

Bod I

Národné osvetové centrum (ďalej len „NOC“) sa systematicky venuje oblasti neformálneho vzdelávania v oblasti kultúry a prevencii negatívnych spoločenských javov vrátane prevencie všetkých foriem násilia, čiže aj problematike prevencie domáceho násilia a násilia páchaného na ženách a deťoch. V roku 2020 boli realizované tematické prednášky v rámci **cyklu odborných seminárov Prevencia vybraných sociálno-patologických javov** a tematické autorské príspevky v **odbornom časopise Sociálna prevencia**.

17. 9. 2020 NOC realizovalo odborný seminár **Prevencia vybraných sociálno-patologických javov** v Prešove. Odznali tu napr. tieto príspevky venujúce sa tematike násilia:

- Mgr. Lenka Lipanová, Ambulancia klinickej psychológie pre deti a dospelých, súdna znalkyňa, Košice: Násilie voči deťom a mládeži,
- MUDr. Terézia Rosenbergerová, detská psychiatrička, Univerzita L. Pasteura, Košice: Ty ma musíš milovať alebo psychické týranie.

V roku 2021 sa predmetný seminár uskutočnil v spolupráci s Regionálnym kultúrnym centrom v Prievdzi (14. 10. 2021). Súčasťou bola aj prezentácia JUDr. Sylvie Gancárovej z mimovládnej organizácie Centrum Slniečko, n. o. pod názvom Domáce násilie (teória a prax).

V roku 2020 vyšli 2 čísla **odborného časopisu Sociálna prevencia** – prvé s podtitulom **Prevencia kriminality a iné nežiaduce a sociálno-patologické javy** (č. 1/2020) a druhé s podtitulom **Niektoré zmeny v súčasnej spoločnosti – vybrané psychologické aspekty pandémie Covid-19** (č. 2/2020). Obe vydané čísla časopisu reflektovali aj problematiku násilia a otázky prevencie násilia. V roku 2020 boli v časopise o. i. publikované aj tieto články:

- ONDRUŠKOVÁ, Elena: Kvalita blízkych vzťahov v rodine a prevencia delikventného správania. In: Sociálna prevencia č. 1/2020,
- LIPANOVÁ, Lenka: Vzťahové väzby v kontexte problematiky CAN. In: Sociálna prevencia č. 1/2020,
- MADRO, Marek: Psychická pomoc počas pandémie COVID-19. In: Sociálna prevencia č. 2/2020,
- KOVÁČOVÁ, Mariana: Domáce násilie, násilie páchané na ženách v podmienkach Slovenska. In: Sociálna prevencia č. 2/2020.

V roku 2021 vyšli 2 čísla **odborného časopisu Sociálna prevencia** – prvé s podtitulom **Vybrané zmeny v súčasnej spoločnosti** (č. 1/2021) a druhé s podtitulom **Vybrané témy sociálnej prevencie** (č. 2/2021). Obe vydané čísla časopisu reflektovali aj problematiku násilia a otázky prevencie násilia. V roku 2021 boli v časopise o. i. publikované aj tieto články:

- RÁC, Ivan: Práca s páchatelmi domáceho násilia. In: Sociálna prevencia č. 1/2021,
- ŠKODÁČEK, Igor: Seba-poškodzovanie? In: Sociálna prevencia č. 1/2021,
- KOLÁŘ, Michal: Niektoré skúsenosti v riešení kyberšikanovania. Odpovede na otázky školskej praxe. In: Sociálna prevencia č. 2/2021,
- GANCÁROVÁ, Sylvia: Psychika obetí domáceho násilia. In: Sociálna prevencia č. 2/2021,
- LIPANOVÁ, Lenka: Chronické traumy a ich vplyv na dospelosť. Terapia ako nástroj k uzdraveniu. In: Sociálna prevencia č. 2/2021,
- ŠVECOVÁ, Júlia: Čo sa skrýva za šikanovaním? In: Sociálna prevencia č. 2/2021,

- DOBROVODSKÝ, Robert: Aktuálne zmeny v sociálnoprávnej ochrane detí. Domáce násilie a rodičovské spory. In: Sociálna prevencia č. 2/2021.

V roku 2021 NOC tiež realizovalo seminár **Účinné terapeutické prístupy k deťom a mládeži so psychickými problémami** (28. 9. 2021 v Bratislave), na ktorom rezonovala problematika ochrany detí pred násilím v kontexte s poskytnutým prehľadom o najčastejších psychických poruchách v detskom veku. Seminár predstavil klinický obraz vybraných psychických problémov detí a mládeže a informoval o funkčných terapeutických a pedagogických prístupoch. Poukázal na vzájomnú podmienenosť psychopatológie a sociálnej patológie. Odborné edukačné podujatie sa realizovalo prezenčnou formou v priestoroch NOC (multifunkčné centrum V-klub), zúčastnili sa na ňom psychológovia, pedagógovia, špeciálni pedagógovia, kultúrno-osvetoví pracovníci a iní odborníci, ktorí pracujú s deťmi a mládežou. Lektorsky aktivitu zabezpečila PhDr. Nora Gavendová, špeciálna pedagogička a psychoterapeutka pôsobiaca v škole pri Psychiatrickej nemocnici v Opave.

Štátna vedecká knižnica v Prešove v roku 2020 usporiadala viacero tematických výstav dokumentov z knižničného fondu, vrátane výstavy s názvom **Bolesť a plač nevinných detských obetí agresie**. V roku 2021 usporiadala viacero tematických výstav dokumentov z knižničného fondu, vrátane výstavy s názvom **Modriny deťom nepristanú** pri príležitosti Svetového dňa prevencie týrania a zneužívania detí.

Štátna vedecká knižnica v Košiciach zrealizovala virtuálny seminár pre teenagerov pod názvom **Kurz digitálnej sebaobrany** (október 2020) a online workshop pre rodičov a učiteľov pod názvom **Digitálna bezpečnosť pre rodičov** (31. 5. 2021).

Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči publikovala v časopise Vierka, v rubrike Radíme rodičom, viacero článkov a rozhovorov so psychológmi, ktoré reflektovali tému domáceho násilia a ochrany detí pred násilím, napr.: Odborníčka na detskú hru: Nechajte deti vystrieľať sa; Čo nás učia deti o zármutku; Einsteinova žena nemala ľahký život; Deti a digitálny svet – namiesto zákazov ich na jeho nástrahy pripravte. V časopise bol publikovaný aj príbeh čitateľa s názvom Silnejší ako osud o psychickom násilí spôsobenom odtrhnutím dieťaťa od rodiča. Vo zvukovom časopise Prameň boli na túto tému uverejnené viaceré príspevky: Vo Fínsku žiak nesmie písať domáce úlohy (ochrana detí vo fínskom školskom systéme), Do nevestincov kupovali deti za päť libier (článok o bezbrehom zneužívaní detí, najmä dievčat v našej histórii).

Štátne divadlo Košice v roku 2020 odohralo 4 predstavenia a v roku 2021 2 predstavenia titulu Denník Anny Frankovej, v ktorom sa okrem iného poukazuje aj na problematiku násilia páchaného na deťoch počas II. svetovej vojny.

Slovenský filmový ústav (ďalej len „SFÚ“) realizoval v roku 2020 a 2021 niekoľko **projekcií filmov**, ktoré tematizujú problematiku násilia páchaného na deťoch, domáceho násilia, prípadne problematiku ochrany detí pred nevhodnými mediálnymi obsahmi. Predstavenia sa uskutočnili v Kine Lumière alebo v jeho virtuálnej kinosále Kino doma:

2020:

Bez lásky (Andrej Zviagincev, Rusko/Francúzsko/Belgicko/Nemecko, 2017)

Deväťdesiate (Jonah Hill, USA, 2019)

Ja ako Tekvička (Môj život cuketky) (Claude Barras, Švajčiarsko/Francúzsko, 2016)

Mustang (Deniz Gamze Ergüven, Turecko/Nemecko/Francúzsko, 2015)

Narušiteľ systému (Nora Fingscheidt, Nemecko, 2019)

Nina (Juraj Lehotský, ČR/SR, 2017)
 Striedavá starostlivosť (Xavier Legrand, Francúzsko, 2017)
 V sieti (Vít Klusák, CZ/SK, 2019)
 V sieti: Za školou (Barbora Chalupová, CZ/SK, 2020)
2021:
 Axolotl Overkill (Helene Hegemann, Nemecko, 2017)
 Cenzorka (Peter Kerekes, Česko/Slovensko/Ukrajina, 2021)
 Corpus Christi (Jan Komasa, Francúzsko/Poľsko, 2021)
 Chiara (Jonas Carpignano, Taliansko, 2021)
 Iná svorka (Hajni Kis, Slovensko/Maďarsko, 2020)
 Ja ako Tekvička (Môj život cuketky) (Claude Barras, Francúzsko/Švajčiarsko, 2016)
 Každá minúta života (Erika Hníková, Česko/Slovensko, 2021)
 Moja afganská rodina (Michaela Pavlátová, Česko/Francúzsko/Slovensko, 2021)
 Mustang (Deniz Gamze Erguven, Turecko/Nemecko/Francúzsko, 2015)
 Nech je svetlo (Marko Škop, Slovensko/Česko, 2019)
 Nina (Juraj Lehotský, Česko/Slovensko, 2017)
 Pre Samu (Waad Al-Khateab, Veľká Británia/Sýria, 2019)
 Quo vadis, Aida? (Jasmila Žbanić, Bosna a Hercegovina, 2020)
 Striedavá starostlivosť (Xavier Legrand, Francúzsko, 2017)
 Thelma (Joachim Trier, Francúzsko/Dánsko/Nórsko/Švédsko, 2017)
 V sieti (Vít Klusák, Česko/Slovensko, 2019).

Okrem toho SFÚ realizoval podujatia v záujme ochrany detí pred nevhodnými mediálnymi obsahmi a zvyšovania audiovizuálnej gramotnosti – **Filmový kabinet detíom**, ktorý je realizovaný priebežne ako školské projekcie s lektorským výkladom.

Rozhlas a televízia Slovenska (ďalej len „RTVS“) sa vo všetkých spravodajských (Správy RTVS, Ranné správy RTVS, Správy a komentáre) priebežne venuje téme ochrany maloletých detí pred násilím. V roku 2020 išlo predovšetkým o domáce násilie, šikanovanie, ochranu pred zneužívaním sociálnych sietí, duševné zdravie. V denných publicistických kontaktných reláciách ako Dámsky klub, Školský klub, ale aj v regionálnom vysielaní – v Regine zo štúdií v Košiciach a Banskej Bystrici viackrát v priebehu uplynulého roka priniesla dramaturgia príspevky a aktuálne rozhovory s uvedenou problematikou.

V rámci **Školského klubu** sa tvorcovia relácie venovali témam násillia najmä na jar v rámci vysielania pre prvý stupeň základných škôl, a to v krátkych vstupoch etickej výchovy. Išlo najmä o problematiku tolerancie v školách, rasovej znášanlivosti, šikanovania a pod. „Televízni“ učitelia sa pýtali detí v štúdiu, čo je správne a ako sa zachovať v danej situácii. Na príkladoch čítania s porozumením s deťmi analyzovali text a pýtali sa ich na vplyvy netolerantného správania. V týchto krátkych vstupoch pokračovali aj v jesennej časti vysielania na Dvojke najmä na televíznych hodinách slovenského jazyka a vlastivedy, kde zdôrazňovali aj príklady v historických súvislostiach.

RTVS bola koproducentom dokumentárneho filmu **V sieti** českých tvorcov Barbory Chalupovej a Víta Klusáka. V slovenských kinách mal premiéru 5. marca 2020. RTVS vo všetkých spravodajských reláciách, ako aj vo viacerých publicistických reláciách (Dámsky klub, Regina) a v upútavkách promovala uvedenie filmu a následné besedy na školách, ktoré však zastavila zhoršujúca sa pandemická situácia. Vo filme, ktorý vznikol takmer tri roky, sa v hlavných úlohách predstavili tri dospelé herečky s detskými črtami. Ich úlohou bolo prostredníctvom falošných profilov na sociálnych sieťach predstierať, že majú 12 rokov. Veľká väčšina mužov, ktorá s nimi komunikovala, už po prvých hodinách kontaktu od nich

požadovala sex prostredníctvom videohovoru, posielali im fotografie svojich prirodzení, či odkazov na porno. Neskôr sa ich pokúšali aj vydierať. Správanie sexuálnych predátorov má pritom podľa odborníkov významný vplyv na detskú psychiku a môže viesť k suicidálnym myšlienkam. Podľa expertov sú väčšinou predátori loviaci deti na internete psychosexuálne normálni, tzn., že si uvedomujú, čo robia a na deti cielia preto, že sú ľahšie manipulovateľné. Cieľom filmu je dôrazne upozorniť na fenomén groomingu, kyberšikanovania a zneužívania detí na internete. K dokumentárnemu filmu vznikla aj hodinová verzia **V sieti za školou**, určená pre deti od 12 rokov. Práve táto verzia bude súčasťou osvetovej kampane spojenej s diskusiami na školách.

Pri akvizičnom výbere filmov pre detského aj dospelého diváka sa dramaturgia popri iných témach zamerala na citlivú tému násilia páchaného na deťoch. Na prelome rokov 2020 a 2021 RTVS na Jednotke odvysielala v premiére taliansky seriál **JAMS** (10x25') vyrobený v roku 2019 (7 častí bolo odvysielaných v roku 2020, 3 v roku 2021). Príbeh je o štyroch mladých tínedžeroch, spolužiakoch, prvákoch na strednej škole. Seriál sa zameriava na spoluprácu štyroch mladých ľudí a ich priateľstvo. V seriáli je naznačená aj téma šikanovania a kyberšikanovania zo strany iných žiakov zo školy, avšak najviac sa dotýka problematiky sexuálneho obťažovania. Kvôli citlivej téme, ktorou sa seriál zaoberá, využili producenti aj spoluprácu s pediatrickým neuropsychiatrickým personálom detskej nemocnice Bambino Gesù v Ríme. Seriál je aj držiteľom prestížnych ocenení, medzi ktoré patrí aj Pulcinella Award v kategórii najlepší hraný detský seriál a v rovnakej kategórii získal seriál aj hlavnú cenu v rámci Content Innovation Awards – teda Ocenení obsahových inovácií vo francúzskom Cannes.

Na Jednotke odvysielala RTVS francúzsky film podľa skutočného príbehu o boji ženy, ktorá sa snažila svoje deti ochrániť pred otcom – sexuálnym predátorom Dokonalý muž (Un Homme Parfait, 2019, r. Didier Vivell), nemecký film Pretože si moja (Weil du mir gehörst, 2019, Alexander Dierbach) poukázal na manipuláciu detí a ich zneužívanie rodičmi v rozvodovom konaní a po ňom. Na Dvojke bol odvysielaný francúzsky film Striedavá starostlivosť (Jusqu'à la garde, 2017, Xavier Legrand) o stupňujúcom sa konflikte medzi rozvedenými rodičmi, ktorí bojujú o to, komu a za akých podmienok bude zverený do starostlivosti ich syn. Téme násilia v zajatí predsudkov tradicionalistickej spoločnosti sa venuje turecký koprodukčný film Mustang (Mustang, 2015, Deniz Gamze Ergüven). Film Dieťa (L'Enfant, 2005, Jean-Pierre a Luc Dardennovci) pojednáva o mužovi, ktorý predá vlastné dieťa.

V širšom kontexte problematiky zdravej atmosféry v rodinách sa venovala RTVS v obľúbenej **relácii Família** a v cyklických reláciách vyrábaných v spolupráci s Ligou za duševné zdravie – vysielaných v r. 2020 na Jednotke – **Ako sa máte?** a na Dvojke cyklus **Okná duše dokorán**.

V rozhlasovom vysielaní sa tejto problematike venovali okruhy Rádio Slovensko v prúdovej relácii Kontakty a v relácii Host' Andrey Poláčkovej, viac priestoru bolo tejto problematike venované na okruhu Rádio Regina v prúdovom vysielaní programu Rádiobudík, Predpoludnie s Rádiom Regina, Popoludnie s Rádiom Regina, v rámci programu Klub rodiny a v novej relácii Na vlastné nohy.

Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici realizovalo v roku 2021 národný vzdelávací projekt **Zlepšovanie kompetencií žiakov v oblasti ľudských práv a hodnôt prostredníctvom mimoškolskej edukačnej činnosti**. Projekt je zameraný na zvyšovanie povedomia v oblasti novodobého extrémizmu, rasizmu, spoločenskej intolerancie

a v oblasti ľudských práv. Cieľovou skupinou sú žiaci základných škôl, študenti stredných škôl a ich pedagógovia.

Divadlo Nová scéna v divadelnej sezóne 2021/2022 zaradilo do svojho repertoáru predstavenie **Elektrický anjel**, ktoré vzniklo v priamej spolupráci s Fakultou architektúry a dizajnu Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Inscenácia spracúva tému nevhodného mediálneho obsahu a po predstavení nasleduje diskusia s odborníkmi z oblasti duševného zdravia detí a mládeže. Predstavenie je určené pre divákov od 15 rokov.

Štátny komorný orchester Žilina vytvoril špeciálne koncertné cykly určené deťom, pri tvorbe ktorých spolupracuje o. i. subjektov aj s Azylovým centrom LÚČ pre matky s deťmi.

Centrum čítania BIBIANY, medzinárodného domu umenia pre deti, organizovalo v novembri 2021 medzinárodnú online konferenciu IBBY inštitútu Bratislava, v rámci ktorej boli prostredníctvom knižných titulov prezentované rôzne aktuálne témy vrátane šikanovania, napr.: v rámci sekcie **Tlačená kniha ako stabilizačný prvok pre dieťa** bol prezentovaný príspevok amerického autora Davida Michaela Boyda Skutočný príbeh sa stane blues, ktorý ukazuje, ako sa pracuje s deťmi, ktoré zažívajú šikanovanie, útlak, násilie v rodine alebo zápasia s inými problémami, ktoré ich emočne deprimujú.

Literárne informačné centrum bolo partnerom knižného festivalu Punkťík (júl 2021), na ktorom bábkoherec Lukáš Tandara odohral svoje predstavenie Útek o chlapcovi, ktorý hľadá svojho otca a domov. V rámci časopisu Slniečko: V rodinnom seriáli Lebopreto autora Michala Hvoreckého boli v roku 2021 riešené najmä osobnostné a súrodenecké vzťahy medzi deťmi, napr. problematika ovládania vlastnej zlosti a obrannej agresie vyvolanej vonkajším tlakom v školskom prostredí; Komiksový seriál Továrň stratených snov rieši okrem naliehavých ekologických tém aj vzťahy a rezervy v správaní dospelých, ktorí strácajú schopnosť porozumieť deťom, a tak sa vzdávajú aj od svojho základného poslania ich ochrany.

Cirkvi a náboženské spoločnosti (ďalej len „CaNS“) zameriavajú svoju sociálnu a charitatívnu činnosť aj na oblasť prevencie násilia na ženách a domáceho násilia. MK SR je ústredným orgánom štátnej správy vo veciach CaNC, ale CaNS neriadi ani metodicky neusmerňuje ich činnosť. Spolupracuje s nimi na princípoch partnerstva a nezasahovania do ich vnútorných záležitostí. CaNS však vyvíjajú z vlastnej iniciatívy mnohorakú činnosť v predmetnej oblasti. Venujú pozornosť ženám, ktoré sú obeťami domáceho násilia, poskytujú im duchovno-pastiersku a psychologickú pomoc a vytvárajú v spoločensťve priestor na informačno-osvetové aktivity o problematike násilia na ženách a domáceho násilia.

Doplňujúca informácia: Pápežská nadácia ACN Slovensko v sledovanom období zorganizovala kampaň Počuješ jej plač o násilných únosoch a konverziách kresťanských žien vo svete. V novembri 2020 organizovali aktivitu Červená streda, ktorou sa snažia poukázať na globálny problém extrémizmu pomocou výsledkov Správy o stave náboženskej slobody vo svete. Všetko je dostupné na stránke www.cervenastreda.sk.

BOD II

V pondelok 11. novembra 2021 o 11:11 hod. sa v celej Európe a na Slovensku rozozvučali zvony. V tento deň roku 1918 začalo platiť prímerie znamenajúce koniec prvej svetovej vojny. CaNS sa prostredníctvom zvonov pripojili k výzve a zároveň vyzvali k modlitbe za padlých a ucteniu si ich pamiatke.

Rímskokatolícka cirkev sa v sledovanom období venovala témam bratstva a sociálneho priateľstva, ktoré sú silno prítomné v encyklike pápeža Františka z roku 2020 s názvom *Fratelli tutti*. Na tieto trendy a iniciatívy reagovala Konferencia biskupov Slovenska vo vyhlásení k parlamentným voľbám 2020, ktoré vyzvalo občanov k účasti, ale tiež vystríhalo pred podnecovaním nepriateľstva, radikálnymi riešeniami a konštatovalo, že krajina potrebuje konštruktívne prístupy, ktoré majú skutočnú perspektívu.

Slovenskí katolícki biskupi v decembri 2020 varovali pred konkrétnymi konšpirátorskými médiami. V oficiálnom liste vyzývali veriacich, aby si vybrali zdroje a overovali informácie. Duchovní upozorňovali, že klamstvá prenikajú čoraz viac do spoločnosti a jasne pomenovali nebezpečenstvo šírenia dezinformácií a vystríhali pred pochybnými webmi, ktoré sa tvária ako kresťanské.

Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku (ďalej ECAV) v sledovanom období zorganizovala nasledovné podujatia a aktivity:

- Evanjelická diakonia ECAV na Slovensku bola od augusta 2019 koordinátorom ročného projektu „spolufinancovaného Európskou úniou prostredníctvom Európskeho zboru solidarity“ s názvom **Make a difference – give the dignity** (Buď zmenou – daruj dôstojnosť). Cieľom projektu bolo poukázať na dôstojnosť a hodnotu starého človeka, ktorý je v dnešnej dobe často odsunutý na okraj spoločnosti. Prostredníctvom projektu bolo zámerom vzdelávať mladých ľudí ako skvalitniť život seniorov v zariadení pre seniorov, poukázať na správny prístup a starostlivosť o seniorov s rôznym druhom zdravotného postihnutia;
- Na Evanjelickej bohosloveckej fakulte UK sa uskutočnila v dňoch 21. septembra až 2. októbra 2020 výstava o holokauste **"Holokaust: likvidácia, oslobodenie, záchrana!"**;
- 8. 4. 2021 sa začal projekt **„S Rómami a pre Rómov v podunajskej oblasti“**, ktorý sa zameriava na rozvoj siete a kapacít pre prácu s Rómami s cieľom výmeny skúseností, poznatkov a príkladov osvedčených postupov v krajinách podunajskej oblasti. Projekt pozostáva z troch fáz, z ktorých každá posilňuje postavenie Rómov a prináša spoločenské zmeny v ich komunitách;
- 11. 6. 2021 sa uskutočnil webinár o terénnej práci v Rómskej komunite, **„NIE JE ANI ŽID ANI GRÉK. . . ANI BIELY ANI RÓM. . .“** (skúsenosti a inšpirácie z terénnej sociálnej práce v Rómskej komunite);
- 2. 9. 2021 bolo otvorenie výstavy k projektu **Prázdna stolička**, ktorý vznikol pri príležitosti vydania „Židovského kódexu“ dňa 9. 9. 1941. V Evanjelickom kolegiálnom gymnáziu v Prešove v danom období bola asi tretina študentov židovského vierovyznania, čo znamenalo, že 102 žiakov nemohlo do školy nastúpiť. Boli z nej vylúčení a ostali po nich len prázdne stoličky. Mnohí boli neskôr deportovaní do koncentračných táborov, mnohí z nich útrapy 2. sv. vojny neprežili. V rámci projektu sa sformoval tím pedagógov, ktorí sa rozhodli pracovať na tomto projekte aj so svojimi žiakmi a začali po osudoch židovských žiakov EKG (1939 – 45) pátrať;
- 9. 9. 2021 pri príležitosti pripomienky 80. výročia prijatia tzv. Židovského kódexu sa konala celoslovenská pietna spomienka pod názvom **Nezabudnutí susedia**, do ktorej sa zapojili aj študentky a študenti Evanjelického gymnázia J. A. Komenského v Košiciach spolu so svojimi pedagógmi a pozvanými hosťami;

- 20. 11. 2021 bola komunikovaná výzva k modlitbám a upozornenie na dôležitosť ochrany detí pred násilím v rámci verejnej bubnovačky **DETI TICHU PRED NÁSILÍM NEOCHRÁNI!**;
- 21. 11. 2021 otvorila ECAV v Modre výstavu fotografií Jany Gombikovej a Piotra Gąsku "**Humans of Fjúžn**", ktorá reflektuje kultúrnu rozmanitosť a jej naliehavú potrebnosť;
- v roku 2021 ECAV Bratislava Staré Mesto v spolupráci s Nadáciou Milana Šimečku, organizáciou židovských žien Združenie ESTER a s podporou National Democratic Institute v rámci projektu Education for Peace pripravila inovatívny vzdelávací modul zameraný na medzináboženskú výchovu a vzdelávanie, ktorý môže slúžiť ako doplnok kurikula pre druhý stupeň základných škôl a stredné školy. Výstupom projektu je publikácia Na tvojej viere mi záleží.

Bod III

Slovenská národná knižnica publikovala tieto články:

- ŠVANTNEROVÁ, Jana: Sedem príkladov kultúrne inkluzívneho umenia. In: <https://medium.com/sng-online/sedem-pr%C3%ADkladov-kult%C3%BArne-inkluz%C3%ADvneho-umenia-ae0bffc2817>,
- HANÁKOVÁ, Petra: Sedem „gadžovských“ pohľadov na Rómov (alebo rómska téma v slovenskej fotografii). In: <https://medium.com/sng-online/sedem-gad%C5%BEvovsk%C3%BDch-poh%C4%BEdov-na-r%C3%B3mov-alebo-r%C3%B3mska-t%C3%A9ma-v-slovenskej-fotografii-45fd0bcde2d88>,
- TAMÁSOVÁ, Alexandra: 7 vecí o queer umení v zbierkach slovenských galérií. O sile interpretácie. In: <https://medium.com/sng-online/7-vec%C3%AD-o-queer-umen%C3%AD-v-zbierkach-slovensk%C3%BDch-gal%C3%A9ri%C3%AD-3f00d6874f30>,
- ŠVANTNEROVÁ, Jana: Sedem príkladov kultúrne inkluzívneho umenia II. In: <https://medium.com/sng-online/sedem-pr%C3%ADkladov-kult%C3%BArne-inkluz%C3%ADvneho-umenia-ii-b53636fac72e>,
- ŠVANTNEROVÁ, Jana: Sedem príkladov kultúrne inkluzívneho umenia III. In: <https://medium.com/sng-online/sedem-pr%C3%ADkladov-kult%C3%BArne-inkluz%C3%ADvneho-umenia-iii-31bb4846ce78>.

Štátna vedecká knižnica v Prešove prostredníctvom svojho webového sídla prezentuje výsledky projektu **Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry** – ide o informačné portfólio zamerané na šírenie informácií o rómskej kultúre, ktorého úlohou je sústrediť komplexné informácie o rómskej kultúre, histórii, jazyku, tradíciách a iných oblastiach života rómskej komunity na jednom mieste, a zároveň predstaviť nový pohľad na kultúru Rómov ako súčasť európskeho kultúrneho dedičstva (<https://www.portalsvk.sk/>).

Štátna vedecká knižnica v Košiciach buduje špecializovanú databázu ROMANO o živote Rómov, ktorá obsahuje bibliografické záznamy zo slovenskej a zahraničnej periodickej tlače v slovenskom, anglickom, maďarskom a nemeckom jazyku a zachytáva informácie zo všetkých

vedných odborov, legislatívne nariadenia a smernice, organizačné, spoločensko-politické a kultúrne aktivity tejto komunity vrátane problematiky diskriminácie a rasizmu.

Súčasťou Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach je aj Americké centrum Košice a Nemecká knižnica Goetheho inštitútu. V rokoch 2020 a 2021 Americké centrum v spolupráci s partnermi z lokálnych mimovládnych organizácií a vybranými lektormi pripravilo a zorganizovalo podujatia, ktoré pomáhali deťom a mládeži z marginalizovaných rómskych komunít predchádzať sociálnemu vylúčeniu a podporovali ich integráciu do spoločnosti cez budovanie elementárnych vzdelávacích návykov a základných technologických a komunikačných zručností. Okrem toho zorganizovalo aj podujatia určené pre dievčatá v tínedžerskom veku, ktoré prispievali k posilňovaniu rodovej rovnosti a narušeniu zaužívanej rodovej diskriminácie cez praktické budovanie IT zručností a využívanie ich voľného času na učenie sa programovania a práce v on-line priestore. Americké centrum v rokoch 2020 a 2021 ponúklo aj učiteľom spoločenskovedných a IT predmetov podujatia, ktoré prispievali k rozvoju nových a inšpiratívnych metód a foriem vzdelávania v oblastiach sociálnej prevencie proti extrémizmu, antisemitizmu a on-line radikalizácii mládeže.

Slovenská národná knižnica (ďalej SNK) mala v septembri 2020 v rámci podujatí naplánovanú prednášku Michaely Lônčíkovej venovanú holokaustu, nacizmu, vojne a slovenskému štátu reflektovaných v slovenskej literatúre a divadle, z hľadiska historického aj umelecko-kultúrneho. Podujatie malo byť realizované v sídelnej budove SNK a v priestoroch Slovanského múzea A. S. Puškina v Brodzanoch. Bohužiaľ, z dôvodu proti pandemických opatrení ani jedno podujatie nebolo možné uskutočniť.

V sledovanom období rokov 2020 – 2021 bol knižničný fond SNK rozšírený o 53 publikácií z oblasti boja proti extrémizmu a radikalizmu. Časť získaných knižničných jednotiek je voľne sprístupnená používateľom SNK v priestoroch Univerzálnej študovne. Zároveň je možné tieto a ostatné tituly požičiavať absenčne. V časopise Knižnica, ktorého vydavateľom je SNK, boli publikované tri články zamerané na zdieľanie toxického obsahu na internete, ktoré tiež považujeme za prejav extrémizmu. Na základe požiadaviek používateľov bolo v rokoch 2020 až 2021 vypracovaných 7 rešerší so zameraním na boj proti extrémizmu.

Pracovisko **Univerzitetnej knižnice v Bratislave** IDS UNESCO dňa 25. 1. 2020 zorganizovalo v spolupráci s Dokumentačným strediskom holokaustu prednášku pre študentov pridružených škôl UNESCO „**My a oni? Holokaust na Slovensku 1938 – 1945**“, zameranú na vzťahy Židov a Slovákov v rokoch 1938 – 1945 v súvislosti so vznikom antisemitizmu a holokaustu na Slovensku. Hlavnou témou prednášky boli rozličné odtiene vzťahov Židov a Slovákov v rokoch 1938 – 1945. Práve 27. januára 2020 uplynulo 75 rokov od oslobodenia nacistického koncentračného a vyhladzovacieho tábora Auschwitz-Birkenau, ktoré si každoročne pripomíname ako Medzinárodný deň pamiatky obetí holokaustu.

Slovenské národné divadlo v novembri 2020 uviedlo operné libreto **Denník Anny Frankovej**. Súčasná kultúrno- politická situácia opäť raz núti zamýšľať sa spolu s mladou generáciou, aké je nesmierne dôležité poznať históriu druhej svetovej vojny. Extrémizmus, násilie, netolerancia k ľuďom rôznych etníc, vierovyznaní a mnohé podprahové ideológie, ktoré opäť žijú medzi nami, sú motiváciou, aby sme hovorili o hrôzach tohto obdobia a o ich následkoch. Preto je celý projekt navrhnutý tak, aby mohol výjazdovo opustiť scénu SND a edukačným spôsobom vplývať na mladú generáciu aj v menších mestách a sálach.

Tanečné divadlo Ifjú Szivek v rokoch 2020 a 2021 uskutočňovalo svoje predstavenia striedavo naživo aj v on-line priestore. Formou streamovaných predstavení bola odvysielaná aj úspešná tanečno-divadelná inscenácia s názvom „**Vyvlastnenie**“, ktorá sa venuje témam segregácie, deportácie, násilného presídľovania a výmeny obyvateľstva. Predstavenie spracováva tradičnú tanečnú a hudobnú kultúru Maďarov, dodnes žijúcich na území Slovenska. O živelných javoch hovorí na úrovni emócií a asociácií.

Štátna opera Banská Bystrica mala v sledovanom období vo svojom repertoári autorskú hudobno-dramatickú a tanečnú inscenáciu Dany Dinkovej ***Nemé tváre/Výkriky do ticha***, ktorá spracováva problematiku šikanovania.

Divadelný ústav v roku 2020 v rámci činnosti redakcie časopisu **kod – konkrétne o divadle** uskutočnil aktivitu participácie redaktorov v pozícii lektorov teatrologických diskusií na pravidelnom workshope Divadla Pôtoň Bátovce s názvom **Psota na Slovensku** orientovaného na otázky extrémizmu a migrácie, spojená aj s prezentáciou časopisu.

Slovenský filmový ústav zorganizoval začiatkom roka 2020 verejnú diskusiu **Posviet'me si na extrémizmus**, ktorá bola spojená s premietaním „Nech je svetlo“ a „Až přijde válka“.

Kunsthalle Bratislava prinieslo v roku 2020 výstavu **Moc bezmocných** reflektujúcu spoločenské problémy v slovenskom a českom kontexte po roku 1989. V rámci sprievodných podujatí k výstave sa uskutočnilo viacero prednášok a programov na tému, napr. Slobodným treba vedieť byť!. Vo svojom výskume sa O. Gyárfášová venuje najmä voličskému správaniu, politickej kultúre, verejnej mienke, právam menšín a rodovým štúdiám, ako aj analýzam populizmu a pravicového extrémizmu.

NOC v rámci odborného seminára **Prevencia vybraných sociálno-patologických javov**, ktorý sa konal v roku 2020 v Prešove, ponúklo nasledovné prednášky: **Radikalizácia náboženstva: možné riziká pre deti a mládež** (Mgr. Lucia Grešková, Phd., MK SR) a **Moje nie zlu – 17 ročníkov krajskej súťaže v tvorbe komixových príbehov** (Iveta Sýkorová, útvár osvetovej činnosti Divadla Jonáša Záborského v Prešove).

Bod IV

Prejavy extrémizmu v školskom, rodinnom prostredí a v rovesníckej skupine

Vo výskume v roku 2021 bola venovaná pozornosť prejavom extrémizmu, ktoré žiaci základných a stredných škôl zažili nielen v triednom kolektíve, ale i v rodinnom prostredí a v rovesníckej skupine. Zo zistení vyplynulo, že **respondenti sa s prejavmi extrémizmu stretli najčastejšie u svojich spolužiakov a kamarátov, pričom v najnižšej miere boli zaznamenané v rodinnom prostredí**. V triednom kolektíve boli evidované najmä negatívne vyjadrenia o rase, národe a etnických skupinách, prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám osôb, agresívne správanie s extrémistickým charakterom, oblečenie, ktoré zviditeľňuje tento negatívny jav a propagácia extrémistických tlačovín. V rovesníckej skupine sa častejšie vyskytovalo nosenie rôznych nebezpečných vecí a symbolov charakteristických pre extrémistov, ako aj účasť na aktivitách, ktoré tieto skupiny organizovali. V približne rovnakej

miere bola u týchto skupín zaznamenaná propagácia rôznych extrémistických pochodov, demonštrácií a iných aktivít.

Tabuľka 1: Prejavy extrémizmu v školskom, rodinnom prostredí a v rovesníckej skupine (%)

	Spolužiaci	Rodina	Kamaráti
Negatívne vyjadrenia o rase, národe, etnických skupinách...	44,8	7,6	38,8
Prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám (Rómovia, Židia...)	41,7	7,3	37,8
Agresívne správanie s extrémistickým charakterom	35,3	6,7	29,0
Oblečenie propagujúce extrémizmus (trička, topánky)	13,1	2,3	12,5
Propagácia extrémistických tlačovín (letáky, časopisy...)	7,2	2,1	6,4
Propagácia extrémistických aktivít (pochody, demonštrácie...)	7,2	2,2	7,0
Nosenie nebezpečných vecí (nože, pálky, boxery...)	18,6	3,2	20,1
Účasť na extrémistických aktivitách (zrazy, koncerty...)	9,2	2,7	10,5
Symbody propagujúce rasizmus (nápis, tetovanie...)	12,3	2,4	13,6

Poznámka: % údaj vyjadruje kladné odpovede.

Ako vyplýva z tabuľky 12, **od roku 2016 sa znížil počet respondentov, ktorí sa v triednom kolektíve stretli so všetkými sledovanými extrémistickými prejavmi**, okrem oblečenia propagujúceho extrémizmus, čo je považované za pozitívne zistenie. V medziročnom porovnaní s rokom 2020 došlo k výraznému nárastu agresívneho správania extrémistického charakteru (nárast o 20,7 p.b.). U ostatných prejavoch extrémizmu sa výrazné zmeny nezistili.

Tabuľka 2: Prejavy extrémizmu v školskom prostredí (u spolužiakov) v rokoch 2016-2021 (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Negatívne vyjadrenia o rase, národe...	49,4	62,9	49,7	70,0	43,4	44,8
Prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám	50,2	68,5	44,2	64,2	38,0	41,7
Agresívne správanie s extrém. charakterom	38,2	57,8	44,5	60,6	14,6	35,3
Oblečenie propagujúce extrémizmus	13,0	26,4	9,9	26,6	13,0	13,1
Propagácia extrémistických tlačovín	8,4	13,2	11,2	14,9	6,9	7,2
Propagácia extrémistických aktivít	11,7	15,6	20,4	17,0	7,2	7,2
Nosenie nebezpečných vecí	25,2	33,0	17,4	32,1	17,8	18,6
Účasť na extrémistických aktivitách	10,4	13,3	16,1	15,1	8,8	9,2
Symbody propagujúce rasizmus	15,6	29,4	9,3	26,0	13,6	12,3

Poznámka: % údaj vyjadruje kladné odpovede.

Časté prejavy extrémizmu v škole zažilo 7,8 % opýtaných, pričom občas sa s nimi stretlo až 64,1 % respondentov. Len necelá tretina žiakov základných a stredných škôl prezentovala názor, že v ich triede sa tieto negatívne prejavy vôbec nevyskytovali.

Prejavy extrémizmu v školskom prostredí zažili vo vyššej miere chlapci, najstarší respondenti, žiaci 2. ročníkov stredných škôl, opýtaní z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, žiaci s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji, respondenti z neúplných rodín, opýtaní, ktorí nemali doma vytvorené dobré vzájomné vzťahy a žiaci, ktorí sa kamarátili s extrémistami.

Stredoškoláci sa vo vyššom počte stretli s častými (SŠ: 9,2 %, ZŠ: 6,4 %) aj s občasnými prejavmi extrémizmu (SŠ: 68,6 %, ZŠ: 60,0 %). Názor, že v ich triede sa tieto negatívne prejavy nevyskytovali, prezentovala viac než tretina žiakov základných škôl a 22,2 % stredoškolákov.

Oproti zisteniam z roku 2016 stúpol počet opýtaných, ktorí videli v škole časté prejavy extrémizmu a výrazne sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa s nimi v tomto prostredí stretli iba občas. **Vo veľkej miere klesol počet žiakov, ktorí ich nezažili vôbec.** Najhoršia situácia bola zistená v roku 2020, pričom údaj zaznamenaný v tomto roku je druhý najvyšší.

Tabuľka 3: Frekvencia prejavov extrémizmu v školskom prostredí v rokoch 2016-2021 (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Často	5,6	7,8	4,7	8,4	10,3	7,8
Občas	34,0	54,6	34,7	48,4	63,7	64,1
Vôbec	60,4	37,6	60,6	43,2	26,0	28,1

Žiaci základných a stredných škôl zažili prejavy extrémizmu najmä na internete, v rovesníckej skupine a v škole (tabuľka 14). Od roku 2016 výrazne stúpol počet respondentov, ktorí sa s extrémizmom a jeho prejavmi stretli nielen na internete a na sociálnych sieťach, ale i v škole, v rovesníckej skupine a doma. Znížil sa počet opýtaných, ktorí ich zažili na ulici, prípadne ich videli v televíznom vysielaní. Zároveň klesol počet opýtaných, ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali, aj keď výraznejšie stúpol počet žiakov, ktorí si na tieto nepríjemné situácie nedokázali spomenúť. Zaujímavé je zistenie, že v rokoch 2016 až 2018 bolo najčastejším zdrojom týchto negatívnych skúseností televízne vysielanie, pričom v rokoch 2019 až 2021 získal prioritu internet a sociálne siete. Z uvedeného je zrejmé, že šírenie myšlienok extrémizmu sa vo veľkej miere prenieslo do virtuálneho sveta, kde sú jeho autori anonymní a zároveň môžu ovplyvniť omnoho viac osôb ako v reálnom svete, kde by mohli byť za propagáciu tohto spoločensky nežiaduceho javu potrestaní.

Tabuľka 4: Miesta, kde sa stretli žiaci s prejavmi extrémizmu v rokoch 2016-2021 (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Škola	20,2	18,7	11,2	19,1	33,2	53,5
Rovesnícka skupina	14,9	14,4	8,8	13,4	15,1	55,8
Doma	5,2	3,6	2,2	3,3	2,6	10,6
Ulica	25,6	24,2	18,6	22,7	32,3	20,7
Internet	16,6	32,3	20,6	30,2	55,0	60,8
TV, médiá	30,5	28,6	37,5	26,2	18,3	1,2
Nikde	22,4	20,8	23,3	17,0	17,9	12,7
Nevie	0,5	0,6	0,8	1,9	8,9	15,1

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosť uviesť viac odpovedí.

Názory a postoje žiakov základných a stredných škôl k vybraným skupinám ľudí

Priateľské vzťahy k viacerým osobám inej rasy alebo etnického pôvodu si vytvorilo 41,3 % respondentov a necelá štvrtina (22,4 %) opýtaných mala iba jedného takéhoto kamaráta. Rovesníkov, ktorí sa od ostatných odlišujú farbou pleti vôbec nepoznala asi tretina žiakov a až 6,7 % opýtaných neprejavilo záujem sa s takýmito osobami priateľiť. Prezentované zistenia potvrdili, že i keď si už 63,7 % opýtaných vybudovalo priateľské kontakty s osobami odlišnými od majoritnej skupiny ľudí na Slovensku, **6,7% žiakov malo určité výhrady voči osobám patriacim k inej rase a etnicite.**

Kamarátov, ktorí sa od ostatných odlišovali farbou pleti, mali častejšie dievčatá, najmladší respondenti, žiaci 7. ročníkov základných škôl, opýtaní žijúci v najväčších mestách, respondenti pochádzajúci z Košického kraja, žiaci z neúplných rodín a z rodín, kde si členovia navzájom rozumeli. Nezaujem o priateľstvo s rovesníkmi, ktorí mali inú farbu pleti deklarovali najmä chlapci, respondenti vo veku 14 rokov, žiaci 8. ročníkov základných škôl, opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, mladí obyvatelia Trnavského kraja, respondenti vyrastajúci v doplnených rodinách a v rodinách, kde absentovali pozitívne rodinné vzťahy.

Približne rovnaký počet žiakov základných a stredných škôl (ZŠ: 64,0 %, SŠ: 63,4 %) si našiel kamarátov s inou farbou pleti, pričom neochotu budovať s takýmito osobami kamarátske vzťahy deklarovali častejšie žiaci základných škôl (7,7 %, SŠ: 5,7 %).

Od roku 2010 sa nezmenil počet opýtaných, ktorí si našli viacerých kamarátov patriacich k inej rase, avšak stúpol počet respondentov, ktorí mali len jedného priateľa odlišného od väčšiny ľudí farbou pleti. Znížil sa počet žiakov, ktorí by sa s osobou patriacou k inej rase alebo etniku priatelili, avšak nepoznali ju a len mierne stúpol počet respondentov, ktorí neboli ochotní nadviazať s týmito osobami kamarátske vzťahy. Zaujímavé je zistenie, že v roku 2020 výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí osoby odlišujúce sa farbou pleti od ostatných poznali, ale z rôznych dôvodov sa s nimi nekamarátili, pričom v tomto roku sa ich počet veľmi znížil. **Za sledované obdobie** (2010: 60,4%, 2016: 59,4%, 2017: 65,4%, 2018: 56,7%, 2019: 58,2%, 2020: 60,3%, 2021: 63,7%) **stúpol počet respondentov, ktorí mali priateľov patriacich k inej rase alebo etnickej skupine** (tabuľka 15). Zistené údaje zároveň potvrdili, že od roku 2010 mierne stúpol aj počet respondentov, ktorí sa k osobám odlišným od majoritnej populácie stavali odmietavo, pričom najhoršia situácia bola zistená v roku 2016 a 2017.

Tabuľka 5: Kamarát inej rasy, etnika v rokoch 2010-2021 (%)

	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Áno, viacerí	41,0	39,6	42,8	34,9	39,5	37,4	41,3
Áno, jeden	19,4	19,8	22,6	21,8	18,7	22,9	22,4
Nie, takého osoby nepozná	33,6	29,7	25,6	34,6	33,1	28,0	29,4
Nie, o kamarátstvo nemá záujem	6,0	10,9	9,0	8,7	7,7	3,5	6,7
Pozná, ale nekamarátia sa	0	0	0	0	1,0	8,2	0,2

Až 95,2 % žiakov základných a stredných škôl odmietlo myšlienku nadradenosti bielej rasy a prezentovali názor, že ľudia s inou farbou pleti sú rovnako civilizovaní ako ostatní. Len 84 (3,3 %) opýtaných s touto rasistickou teóriou súhlasilo a 1,5 % respondentov nevedelo vyjadriť svoj názor.

S myšlienkou nadradenosti bielej rasy súhlasil približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl (ZŠ: 3,0 %, SŠ: 3,5 %). Na túto otázku odpovedali záporne skôr stredoškóľáci (95,5 %; ZŠ: 94,0 %), pričom na tento problém nemali vytvorený vlastný názor najmä žiaci základných škôl (3,0 %; SŠ: 1,0 %).

Od roku 2010 klesol vo veľkej miere počet opýtaných, ktorí súhlasili s myšlienkou nadradenosti bielej rasy a výrazne sa zvýšil počet respondentov, ktorí na túto otázku odpovedali záporne. V približne rovnakej miere sa znížil aj počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali na tento problém vytvorený vlastný názor. Zistené dáta ukázali, že situácia týkajúca sa rasovej nadradenosti je v súčasnej dobe omnoho lepšia než bola v roku 2010 (tabuľka 16).

Tabuľka 6: Názor na teóriu nadradenosti bielej rasy v rokoch 2010-2021 (%)

	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Súhlasí	18,7	12,6	7,8	6,6	6,4	4,4	3,3
Nesúhlasí	70,1	86,2	90,6	92,4	93,2	94,5	95,2
Nevie	11,2	1,2	1,6	1,0	0,4	1,1	1,5

Výsledky výskumu v roku 2021 ukázali, že väčšina respondentov si vytvorila priateľské postoje k Čechom, Maďarom a k Aziatom. U Židov a Arabov prevládal počet opýtaných, ktorí k týmto skupinám ľudí nemali vytvorené žiadne vzťahy. Oslovení žiaci vyjadrili nepriateľský postoj najmä voči Rómom.

Tabuľka 7: Vzťah k vybraným skupinám ľudí (%)

	Priateľský	Nepriateľský	Žiadny
Česi	82,3	3,7	14,0
Maďari	58,0	7,9	34,1
Rómovia	44,4	15,2	40,4
Aziati	55,4	2,9	41,7
Židia	45,0	4,7	50,3
Arabi	43,1	6,3	50,6

Od roku 2010 sa zlepšili vzťahy respondentov k všetkým sledovaným skupinám, pričom najvýraznejšie zlepšenie bolo evidované u Maďarov a Rómov (tabuľka 18). Na druhej strane sa znížil počet opýtaných, ktorí negatívne vnímali Rómov, Aziatov, Arabov, Židov, Maďarov a nezmenil sa počet oslovených žiakov, ktorí pociťovali nepriateľstvo k Čechom. Z uvedených zistení vyplynulo, že od roku 2010 klesol počet žiakov, ktorí mali vytvorené negatívne postoje voči všetkým spomenutým národnostiam. V skupine opýtaných, ktorí zastávali indiferentné postoje voči daným skupinám osôb, bolo opäť zistené zníženie počtu respondentov, ktorým boli ľahostajní Aziati, Židia, Česi, Rómovia, Maďari aj Arabi.

Tabuľka 8: Vzťah k vybraným skupinám ľudí v rokoch 2010-2021 (%)

Skupiny	Roky						
Česi	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Priateľský	79,7	81,7	78,8	75,4	78,4	85,6	82,3
Nepriateľský	3,7	5,1	4,6	4,2	3,8	2,6	3,7
Žiadny	16,6	13,2	16,6	20,4	17,8	11,8	14,0
Maďari	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Priateľský	31,7	49,6	47,8	48,4	52,4	55,3	58,0
Nepriateľský	24,8	15,1	10,9	9,5	9,8	8,0	7,9
Žiadny	43,5	35,3	41,3	42,1	37,8	36,7	34,1
Rómovia	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Priateľský	17,2	21,2	30,6	32,0	34,8	35,8	44,4

Nepriateľský	38,1	38,2	26,3	23,5	18,2	17,8	15,2
Žiadny	44,7	40,6	43,1	44,5	47,0	46,4	40,4
Aziati	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Priateľský	34,7	42,5	36,1	37,5	44,1	45,5	55,4
Nepriateľský	7,2	9,4	7,9	6,1	5,5	4,0	2,9
Žiadny	58,1	48,1	56,0	56,4	50,4	50,5	41,7
Židia	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Priateľský	27,2	29,9	26,7	29,8	36,1	35,8	45,0
Nepriateľský	10,5	16,7	9,9	7,2	7,1	5,7	4,7
žiadny	62,3	53,4	63,4	63,0	56,8	58,5	50,3
Arabi	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Priateľský	28,2	21,2	18,0	23,8	26,6	25,6	43,1
Nepriateľský	10,1	28,2	19,2	14,1	14,8	9,4	6,3
Žiadny	61,7	50,6	62,8	62,1	58,6	64,9	50,6